

27 let příprav a pořádání Královského stříbření Kutné Hory -ohlédnutí

Vždy o víkendu ve druhé polovině června, kolem svátku sv. Jana Křtitele, se již 27 let koná v Kutné Hoře akce, nazývaná mezi lidmi stručně „Stříbření“. Od doby svých počátků prodělala samozřejmě změny, získávala na kvalitě a postupně se její autorce podařilo vytvořit z ní novodobou tradici.

S nápadem pořádat každoročně historickou slavnost v duchu hornických kutnohorských tradic jsem přišla již v roce 1992. Úlohu pořadatele tehdy pod mým vedením na sebe v prvním roce vzalo Okresní muzeum Kutná Hora, po něm hned pořadatelství převzala založená nadace Stříbrná Kutná Hora, která se přetvořila v občanské sdružení a nyní v zapsaný spolek. Mottem slavnosti bylo symbolické otevírání letní turistické sezóny města. Slavnost určená pro nejširší vrstvy diváků a aktérů byla v roce 1992 v podstatě součástí souboru dalších mých aktivit, které jsem tehdy nazvala souhrnným pracovním názvem „Stříbrný program pro Kutnou Horu“. Mezi ně patřil např. i projekt nové expozice s názvem „České muzeum stříbra“, nebo připomínka 700. výročí vydání IRM (Ius Regale Montanorum – Královského horního práva a mincovní reformy Václava II.), u něhož se mi včas podařilo prosadit, aby bylo uznáno jako kulturní výročí UNESCO pro rok 2000 a výhradní práva k hlavním oslavám byla zaregistrována přímo na Kutnou Horu.

V roce 1995, ve svém IV. ročníku, v souvislosti s nutností určitým způsobem celý projekt Stříbření zabezpečit proti snahám různých podvodníků, dostala slavnost svůj rozšířený, dnešní název – Královské Stříbření Kutné Hory. Tímto názvem jsem slavnosti nejen přiřadila jakýsi „královský“ přídomek, ale současně jsem tak chtěla vyjádřit, že od této doby bude mít zcela vyhraněnou a pro Kutnou Horu specifickou dramaturgii. Nechtěla jsem totiž, aby Stříbření bylo pouze jakousi volnou feérií divadelních a šermířských skupin v blíže nespecifikovaném historickém období, ale konkrétní, i když fiktivní události, zasazenou do roku, který se psal před šesti sty lety před datem konání každého ročníku. A tak se stalo, že účinkující i diváci se postupně v ději rok po roce ocitají na přelomu 14. a 15. století a posléze na počátku 15. stol. Od roku 2015 se potom celá série „návratů do historie“ začala opakovat jako události před 620ti lety. Vždy, když uplynul rok v našem současném životě, uplynul rok v minulém životě města Kutné Hory i českého království s jeho králem Václavem IV. Již přes dvacet pět let tak aktéry i diváky slavnosti provázím událostmi naší historie, od roku 1395 do roku 1415.

I když hlavní programová osnova se ve svém smyslu a základu z technických i realizačních důvodů zásadně měnit nemůže, musím pro každý rok vždy psát nový textový scénář. Zachovávám v něm ústřední dějovou nit a zároveň do něj zahrnuji základní známé historické události naší země, a pokud jsou z dochovaných historických pramenů známé, tak i ty, které se přesně v tom daném roce týkaly Kutné Hory. Konkrétnímu času odpovídají jak autentická jména hlavních osob, především úřadujících královských úředníků, tak i jednotlivé vkládané scénky i smysl dialogů hlavních i vedlejších účinkujících.

Časová paralela nás přenáší do doby vlády Václava IV., českého a římského krále z rodu Lucemburků, do doby, kdy byla Kutná Hora jedno z nejvýznamnějších královských měst, byla pojmem pro celou Evropu, plnila funkci ekonomického pilíře Zemí Koruny České a prakticky celé mocenské politiky Lucemburků. Jako druhé město po Praze, ekonomicky i politicky, mohla si také dovolit nákladné honosné městské slavnosti, včetně náročných rytířských turnajů na koních (podobné turnaje ve své době mohla pořádat pouze Praha, Plzeň,

panovník a někteří šlechtici) i štědré pohostinství často zde pobývajícimu královskému dvoru. V té době se v Kutné Hoře představovala králova rezidence ve Vlašském dvoře a začalo postupné budování chrámu sv. Panny Barbory. Horečný stavební ruch zřejmě probíhal i na Hrádku i na mnohých dalších budovách, neboť královi úředníci i oblíbenci si ve městě, které se hrálo na výsluní vladařovy přízně, spěchali zakupovat domy.

Po dobu Stříbření, v duchu scénáře, ožívá srdce historického centra města příběhem příjezdu a přítomnosti krále Václava IV., který skutečně Kutnou Horu velice často navštěvoval a choval k jejím obyvatelům, označovaným tehdy „Horníci“, velké sympatie. Sympatie velmi pochopitelné, zvláště v dramatických letech Václavovy vlády a sporů s panstvem i bratrem Zikmundem, neboť stále ještě tehdy platilo: „kdo drží stříbrnou Horu, ten drží království a jeho korunu“.

Scénář pro tzv. hlavní program sleduje jakýsi „program pobytu“ krále a jeho manželky Žofie Bavorské, které doprovázejí někteří členové královského dvora a královi oblíbenci. Tehdy pohádkově bohatí a pověstně hrdí „Horníci“ vítají svého krále, vstříc mu vycházejí příslušníci patricijských a rudokupeckých, tj. „podnikatelských“ rodů, mincmistr, šepmistři, členové obcí, tzv. pořádků havířů, mincířů ad., měšťané a z okolních sídel přijíždí i šlechta.

Vítání krále vždy vede majestátní postava královského rychtáře, který byl v oněch letech ještě významným, králem jmenovaným úředníkem, jakýmsi vojenským velitelem města. „Horníci“ chystají na počest krále různé akce pro „potěšení oka, sluchu i chuti...“, král zas na oplátku svým „věrným Horníkům“ věnuje milostivou pozornost, otevírá slavnostně velký jarmark a předsedá královskému soudu nad provinilci, jejichž viny podle středověkého práva spadaly pouze přímo pod královskou jurisdikci. Především však se chce král bavit a proto pořádá nejen pro své dvořany, nýbrž i měšťany, z nichž se mnozí (např. Rotlevové, Ruthardové) pohybovali ve vysokých dvorských kruzích a financovali projekty české koruny, turnaje a výpravné taneční i ohňové slavnosti ve šlechtickém stylu vrcholné gotiky.

V každém roce do scénáře zahrnu nejmeně jednu zajímavou, skutečně pro ten rok historicky doloženou událost, i když, samozřejmě, svou přesnou datací je někdy poněkud přizpůsobená. Postupně se tak diváci např. dozvěděli o téměř ročním pobytu Václava IV. v německých říšských městech, kde měl diplomaticky působit a odkud též s celým svým doprovodem zajel i ke dvoru francouzského krále, v dalších letech sledovali diváci Václavovy rozepře s tzv. panskou stranou i s bratrem Zikmundem, dozvěděli se o potupném sesazení Václava IV. z říšského trůnu německými kurfiřty i o jeho následném, již druhém zajetí a věznění ve Vídni. Spolu s „Horníky“ se potom diváci mohli radovat i z jeho šťastného úniku ze zajetí a provázeli jej událostmi nadcházejících let, kdy se již zahořklý Václav začínal z politické scény stahovat do ústraní svých hradů Žebráku a Točniku. Nebylo zapomenuto ani na událost, která má své počátky v Kutné Hoře, a to vydání tzv. Kutnohorského dekretu v lednu 1409, které uvedlo do pohybu další děje a to nejen na akademické půdě pražské univerzity. Dramaturgickým principem 20ti letého cyklu příběhů, od roku 2015 opakovaného a zasazeného do doby před 620ti lety, se letos přeneseme, a to již po druhé, přesně do roku 1398.

Příběhy postav, ať již jde o historii podchycená fakta ze života těch slavných, nebo o drobné, fabulačně zpracované lidské osudy, se v jednotlivých ročnících slavnosti vyvíjejí. Některé scénky tak, pokud možno, volně pokračují z minulých let. Věrní a pozorní návštěvníci si jistě často pamatují jména a osudy, šťastné i tragické, které se po roce „vrací na scénu“ a dál se odvíjejí.

V mnohých částech scénáře se snažím divákům nenásilnou formou přiblížit i odbornější témata. Především historii a názvosloví kutnohorské středověké městské samosprávy, tehdejší společenskou hierarchii, středověkou technologii dobývání stříbrné rudy i jejího zpracování na minci, termíny a zvyklosti středověkého trestního práva atp. V textu scén vkládám do úst postavám staré hornické i minciřské názvosloví, do jednotlivých příběhů (především

královského souzení) často vsazují skutečné, v písemných pramenech zachycené případy z královské mincovny a dolů. Taktéž i v textech „dvorské“ slavnosti se snažím dodržovat styl a symboliku středověké dvorské kultury a poezie 14. a 15. stol. V roce 2006 jsem do hlavního programu nově zařadila programový celek „Král Václav a jeho žákéři a histrióni“. Diváci jistě netušili, že prostřednictvím žertovných vstupů kouzelníka Žita a krále se dozvídají nejnovější vědecké poznatky o ikonografickém rozboru podoby dvorského divadla přímo na dvoře Václava IV. i o jeho překvapujících paralelách s antickým divadlem.

Mou snahu o autentičnost děje mi dokonale pomáhají dotvářet neocenitelné kulisy historické architektury města.

Ačkoli, jak sama říkám, je Stříbření velké pouliční divadlo hrané bez zkoušek, generálky a jen s jedinou premiérou, pouze jedna mluvená role, krále, byla od počátku obsazována skutečným hercem profesionálem. Za dlouhou dobu pořádání Stříbření však mnozí zúčastnění nejen dospěli či zestárli, ale především získali zkušenosti. Profesionály, v republice na prvním místě ve svém oboru, se například stali hlavní členové skupin Merlet a Štvanci, z amatérského spoluúčinkování několika děvčátek posléze vykrytalizovaly uznávané špičkové taneční skupiny Hortus Gratiae, nebo pod vedením hlavní choreografky slavnosti, mé mladší sestry Jaroslavy Špačkové, věrně již téměř dvacet pět let přijíždějící taneční soubor ze Vsetína, Rondellus.

Tradičně však určité hlavní role zůstávají „v držbě“ přímo Kutnohoráků. Např. prakticky nejdůležitější postavy celé slavnosti, královský rychtář Hor Kutných a mincmistr, jsou po léta excelentně představovány amatéry, MUDr. Františkem Vaňousem a Václavem Veselým. „Svou postavu“ mají takto již několik let i další z účinkujících amatérů a prožívají s ní její osudy před více než šesti sty lety.

Důležitou skupinu tvoří role, které nemají nosné mluvené slovo, ale dokreslují celý kolorit slavnosti. Jsou to především dobrovolní představitelé havířů a mincířů a jejich volených tzv. starších (stařešinů) cechů. Pro tyto dobrovolníky ve vedlejších rolích každoročně vypracovávám tzv. Pomocný scénář. Podávám v něm základní nezbytné instrukce tak, aby se orientovali v ději, v konkrétní historické atmosféře i např. v časech svých nástupů. Uvádím také texty, jimiž mají reagovat na odehrávající se děj např. při vítání krále, přísahách starších cechů nebo při „královském souzení“ či turnaji. Znamená to samozřejmě, že každá takováto účast amatéra není pro něj pouhou zábavou, je to závazek a zodpovědnost vůči dalším zúčastněným aktérům.

Nezanedbatelnou roli pro vytvoření celkového odpovídajícího kvalitního dojmu a skutečné dobové atmosféry jistě hraje i skutečnost, že se společně se svým maličkým týmem pomocníků po celá ta léta snažím o pokud možno pečlivé dodržování stylovosti kostýmování a odpovídající výpravu celé slavnosti. Téměř od samých počátků mě po boku stojí dvě výtvarnice. Má sestra Vladimíra Vejmelková, která je autorkou většiny návrhů i realizace kostýmů hlavních účinkujících a potom samozřejmě ak. mal. Jitka Jelínková. Ta již od prvního ročníku slavnosti provádí jakousi agitační činnost mezi Kutnohoráky a každoročně dobrovolným účastníkům – divákům poskytuje poradenství i pomoc při jejich kostýmování.

Na Stříbření přijíždějí tisíce návštěvníků. Nemalý podíl tvoří malé děti, ale více než třetina diváků je tvořena dospívající mládeží a mladými lidmi. Každým rokem se zvyšuje i procento návštěvníků ze zahraničí. Nesmírně potěšující skutečností se stalo, že v průběhu let konání slavnosti stále větší část přicházejících i přijíždějících diváků chce být na slavnosti účastna i aktivně. Hledají možnost jak si zapůjčit historický kostým. V něm se potom baví na Stříbření nejen jako diváci, nýbrž se zúčastňují přímo řazení do hlavních historických průvodů a také

vytvářejí početné, jakoby přihlížející dobové měšťanstvo na vyhrazených tribunách. Postupem let se tak vytvořila nemalá skupina aktivních diváků-měšťanů komparsistů, neboť většina těch, kteří jednou přijeli na Stříbření, vrací se v příštím roce zase. Mnozí ve vlastním gotickém kostýmu přijímají totožnost tehdejších měšťanů nebo havířů, aby se po časové křivce opět vrátili zpět do historie Kutné Hory.

PhDr. Světlana Hrabánková